

nasprotna stranka pokazala vzgled občudovanja vredne izurjenosti? (Dobro! Dobro! na desnici.) Ali gospodje ne previdijo, da je vera v avtoriteto za vsak narod potreba, in da so napačno postopali, ker so v narodu izpodkopavali vero v veljavo moža v trenutku, ko je ta vera bila zagotovilo vspeha? (Pohvala na desnici.) V trenutku, ko je treba skupne narodove moči, ko se nihče ne bi smel odtegniti, so pričeli napadati v socialnem oziru važno vrsto, dočim je nasprotnik zbiral svoje vrste k napadu. (Prav res! na desnici.) To so naše sodbe, izliv mojega prepričanja. Tudi obliko zagovarjam ker se strinja z mojo, morda ostro individualnostjo. A kar se tiče stvari, zatrjujem gospodom iz Češke, da se vsa slovenska delegacija državnega zbora v tem oziru strinja z menoj. In gospoda moja, imamo pravico, da nas priznate kot najzvestejše in zanesljivejše zaveznike češkega naroda. (Pohvala na desnici.)

Stopimo korak naprej. Mladočeško gibanje je morda danes na Češkem močnejše. Mogoče je, in jaz upam, da se bodo stvari obrnile in da bodo na Češkem treznejše presojali in pomišljali. Ne verujem, da bi mladočeška opozicija bila nevarna češko-nemški spravi.

Toda, gospoda, na nekaj Vas opozarjam. Mir se tudi na Češkem ne bodo ohranili, ako bode omejen le na to deželo. (Poslanec dr. Ferjančič: Tako je!) To je nemogoče. Preslabo bi sodil življenja moč v češkem narodu, ko bi mislil, da bodo Čehi malomarno gledali, kako se godi njihovim sorojakom na Moravskem in v Šleziji. Bilo bi nesmiselno, ko bi na eni strani volilni red na Češkem postavili na pravične podlage, na drugi strani pa mirno trpeli čudovitost, da je isti narod v sosedni moravski deželi, kjer ga živi tri četrtine, pod gospodarstvom manjšine, ki ima le 25 odstotkov prebivalstva. (Prav dobro! na desnici.) (Dalje prih.)

Govor poslanca dr. Ferjančiča

v državnem zboru dne 22. aprila t. l.

Slavni zbor!

Večini slov. poslancev je navada, da pri posvetovanju o proračunu in pri obravnavi o posamičnih upravnih strokah motrijo vzroke neugodnega našega položaja v državi. Mi kažemo vedno na to, da nas italijanski in nemški element ovirata v našem napredku. Na to stališče postavili so se tudi moji rojaki-predgovorniki.

Danes mi je drugačna naloga; danes nočem govoriti od naroda do naroda, ali pa do vlade, ampak opisati hočem razmere doli ob Adriji: torej se ne postavim na stališče slovenskega naroda, ampak na stališče države.

Ker pa nameravam govoriti o političkem položaju Primorske — osobito Trsta —, se bodem le na dotičnih mestih dotaknil onih vprašanj, ki se tičejo specijelno naroda slovenskega.

Ne da se tajiti da je Trst v trgovinskem obziru tolike važnosti in imenitnosti za Avstrijo, kakor nobeno drugo mesto monarhije. Vlada in državni zbor mislita

vedno na to, kako bi preskrbela temu emporiju Avstrije potrebnih pogojev za njega trgovinski razcvit. Kakor pa skrbita vlada in ljudski zastop, da pride Trst glede na trgovinski njega razvoj do svojega prava, isto tako morata na to gledati, da na Primorskem, in osobito v Trstu, obstoje in se goje državi našej prijazna politiška mišljenja, katerih ne bi smel nikdo motiti, ni od znotraj — ni od zunaj. Trudil se bodem torej, da Vam na kratko naslikam tamošnji politiški položaj; iz te slike boste posneli, v koliko odgovarjajo ti odnošaji onej meri, katero sem Vam označil.

Odkar je prišel v veljavo narodnostni princip, — osobito od leta 1849. sem — od tedaj namreč, ko so se začeli narodi prosteje gibati, težijo narodi jednacega govora po združenju. Države so se od takrat veliko in nepričakovano premenile in posebno se je Italija, ki je bila poprej le geografsk pojem, konsolidovala do državne oblike. Toda Italija — tu menim neoficijelno Italijo, italijansko ljudstvo — ni še zadovoljna s pridobitvami novega časa. Ta meri vedno po deželah družih držav, burno zahtevajoč, da se dežele te združijo z italijanskim kraljestvom. Učenjaki in časnikarji trudijo se, da v narodu vzgojujejo ta duh. Vsakemu je znano, koliko uspehov so že dosegli v tem pogledu. Pri sestavi kake italijanske geografske karte se italijanski zemljepisci ne omejujejo na obsežje italijanskega kraljestva, oni posezajo dalje in prav avstrijske dežele so one, katere uvrščajo v obsežje politiške Italije.

Odkar so si v leta 1866 pridobili Lombardijo in Beneško, prišla je v rabo neka beseda, nekov pojem, kateri nam pravi, da so še italijanske zemlje, katere še neso odrešene. Od leta 1866 sem obkrožuje naše uho beseda „iredenta“. Ta beseda je poznana in razumljena v bornej koči kolona in je istotako blagglasna po palačah imenitnikov. Italijansko ljudstvo se ne veseli zveze z Avstrijo, ker meni, da je moti v njega aspiracijah, katere aspiracije sem ravnokar označil; in znano je, da ima Crispi — ta predstavitelj oficijalne Italije, vse roke polne posla, da zabranjuje v ljudstvu pojave, kateri bi se križali z njega zvanjo politiko. Crispi, kateremu je bilo ljudstvo posebno naklonjeno in ki je učenec Mazzinijev, zgubil je svojo popularnost, ker pobija iredento, pojavivši se bodisi v parlamentu ali pa zvanj parlamenta. Kak vihar je nastal lansko leto ko je Crispi razpustil „Odsek za Trst in Trident“! Kaj pa je bil ta odsek za Trst in Trident? To društvo ustanovilo se je v Rimu z nalogo, da organizuje po vsej Italiji propagando proti Avstriji in da vzpodbuja Italijane za osvobojenje Trsta in Tridenta od avstrijskega jarma.

To društvo je hotelo po plakatih javiti svetu svoje cilje! ali policija je zabranila, da jih neso prilepili. Toda vsebina plakatov je vendar-le prišla v javnost. Tu se italijanskej vladi očita, da zanemarja svoje dolžnosti. Pravice in dolžnosti so pa izražene v besedah „Trst in Trident“.

Historiški moment je treba izkoristiti. Zveza z Avstrijo se zasmehuje in Italijani se pozivljajo, da si podajo roke in se združijo v osvoboditev Trsta in Tridenta od avstrijskega jarma. Društvo to so sicer — kakor sem že rekel — razpustili, ali na njega mesto stopilo je drugo društvo. Tega društva je že včeraj eden govornik omenjal, toda ne podal bi popolne slike, ako bi se tudi jaz ne dotaknil tega društva. To društvo, katero je stopilo na mesto razpuščenega društva, je društvo „Dante Alighieri“. To društvo vodijo nekoliko previdnejši in so je ustanovili pod manj sumno firmo. Prvi smoter tega društva je, napraviti v Tridentu spomenik slavnemu pesniku. Toda to ni njega jedini, izključljivi smoter. Kaj je njega prvi smoter, kaže nam najbolje prvo zborovanje tega društva, katero so obdržavali dné 24. marca v Rimu. To zborovanje pozdravil je mestni župan v imenu mesta, „od katerega je — tako je rekel — v starem času oreč razprostiral čez celi svet svoje mogočne peroti. Rimski genius, pod katerega pokroviteljstvom je začelo društvo svoje delovanje, naj pospešuje in vresniči njega plemenite cilje v blagor in slavo italijanskega naroda“.

Zborovanje je otvoril Ruggero Bonghi, bivši italijanski naučni minister, jeden naj zmernejših politikov in predsednik rimskega pisateljskega društva, torej mož, kateri živi v najboljših odnošajih z duševno aristokracijo. Kako da je stališče temu možu glede na Avstrijo in gledé na aspiracije iredente, pove nam najbolje neko pismo, katero je nekomu pisal v Istro.

Nabirali so namreč po Italiji za bedne in došel je znesek tudi iz Istre. Bonghi se je zahvalil za ta dar in je svojemu pismu pridodal: Spričevalo, katero nam pošljete: da namreč ljudstvo po onih krajih deli z nami radost in veselje, je poročstvo, da se bodo nekega dne — in ta dan ni posebno daleč — oni, katere družijo le ljubezen, po umetnosti in previdnosti vlad, kakor tudi po navdušenju in zavednosti narodov združili v jedno državo. (Čujte, čujte! na desni).

(Dalje prihodnjič.)

Naši dopisi.

Iz Ljubljane. — Dolenjski železnici. Minuli petek dopoldne pred javno sejo sprejel je železniški odsek z malimi premembami načrt zakona o zgradbi dolenjskih železnic. Poročevalec g. poslanec Šuklje prinesel je poročilo do malega zgotovljeno k posvetovanju odsekovim, in v soboto bil je zopet zgotovljen v smislu sklenjenih prememb, katero zadevajo prispevk, oziroma poročstvo dežele k stroškom zgradbe in pa to, da se poprijema gotove omejitve za zgradbo namenjenih prog. Kolikor se je čulo, ima zakon o dolenjskih železnicah v zbornici poslancev priti v posvetovanje v sredi tega

tedna. Morebiti doide nam še za ta list „Novice“ brzojavno poročilo z Beča.

— Prvi maj minul je mirneje, kakor bi bilo pričakovati. Izrekoma po slovenskih pokrajinah minul je ta delavski praznik brez neredov. V Ljubljani se je sicer zbralo nekoliko delavcev v gostilni „Hotel Evropa“ in popoldne so se podali v Šiško, toda vse to vršilo se je v lepem redu. Ker je popoldne dežvalo, zbrali so se delavci kmalu na večer zopet v „Hotelu Evropa“ in na večer imeli so godbo začetkom dovoljeno do 10. ure, ker se je pa red varoval izgledno, podaljšal je mestni magistrat godbi čas do polnoči. Tudi na Dunaji minul je praznik, katerega so delavci praznovali skupaj v Praterju, do 6. ure zvečer brez nereda. Na večer med 10. in 11. uro in kasneje ni bilo na ulicah zapaziti ne najmanjše premembe, skoraj da je bilo proti navadi mirno. Pri tem je pomisliti, da se v nedeljah spomladni čas, izrekoma v bližino Dunajske okolice podaja po 2000 do 300.000 ljudi, katerim se pri povratku nazaj v mesto bolj ali manj pozna veselost, ako ne še več kot ta. Prvega maju pa je bilo to bolje, ker ni bil praznik in pa, ker je mnogo ljudi vendarle imelo nekaj strahu pred izgredi. Tudi na Francoskem in na Laškem ter v Belgiji, kjer so se povsod delavci zbirali v mnogobrojnem številu, ni bilo pomenljivih izgredov, akoravno je tu in tam vojaštvo imelo povoda, razganjati včas predrzne delavce. Pripravljali so anarhisti večji napad na vlado na Francoskem, toda vlada je kolovodjem v pravem času prišla na sled, jih dejala v zapor in jim pobrala orožje.

— Dnevni red seji ljubljanskega občinskega sveta v torek 6. dan maja t. l. ob 6. uri zvečer v mestni dvorani. 1. Naznanila predsedstva. 2. Pravnega in personalnega odseka poročilo glede rezultata letošnjih dopolnitvenih volitev za občinski svet. 3. Volitev podžupana (§ 31. občinskega volilnega reda za deželno stolno mesto Ljubljano). 4. Volitev stalnih osem odsekov občinskega sveta in dopolnitvene volitve v nekatere občasne odseke. 5. Finančnega odseka poročilo: a) o pozivu vis. c. kr. vlade, pod katerimi pogoji bi za slučaj mobilizacije mestna občina prepustila vojnemu erarju šolski poslopji na Cojzovi cesti in v poljskih ulicah in pa nekatere druge šolske prostore; b) o nakupu hiš števil 15 in 17. v kravji dolini. 6. Šolskega odseka poročilo: a) o vodstvu I. mestne deške ljudske šole prošnji za izredni prispevek za učila in knjižnico; b) o prošnji šolskega sluge Ivana Skubeta za prvo petletnico; c) o mestnih ljudskih šol računih glede dotacij za l. 1888/9; č) o računih glede dotacij c. kr. velike realke in priklopljene ji modelirske šole za 1889. leto.

— Novo deželno gledališče. Kakor je videti, zidalo se bode novo deželno gledališče vendar le na bolj primernem prostoru, kakor pa bi bil sejmski trg pred staro hranilnico. Kakor namreč čujemo, bode mogoče v bližini muzeja in nove hranilnice, blizu Em. Mayer-jeve hiše dobiti stavišče, katero bode bolj vstrezalo splošnem zahtevam, ne da bi prizadeval nakup deželi večje stroške.

nika dr. pl. Plener in dr. Steinwender sta z vso pravico včeraj opozarjala na socialno vprašanje.

Vsi čutimo, da vre. Zdi se mi, da porodni popadki novega družbenega reda napadajo socialno telo. Socialno vprašanje se širi in država ima resno nalogo, da se loti rešitve tega vprašanja. Kako pa bode to mogoče, ako oni možje, ki zastopajo politično moč v državi, le na to mislijo, kar razdružuje, in na to pozabljajo, kar druži? (Dobro!) Rečem pa tudi, da v narodnostnem oziru želim konca narodnostnih naprotij in preprirov. Ne more se mi ugovarjati, da pošteno ne zastopam stvari svojega naroda. Narodnostnemu boju se ne umaknem, kjer se mi zdi potrebno; toda nočem ga *grand mème*, in prepričan sem, da uničujemo mnogo moči v narodnostnem boju, katero bi po poštenu spravi mogli porabiti na drugih poljih z mirnim in pozitivnim delom. (Dobro!)

Ako se nam posreči, da dosežemo tako spravo, mnogo močnejše bode naše gospodarsko in duševno življenje. Korist bi bila na vseh straneh; toda pogoj je, da se doseže poštena nagodba. Kar se tiče češke sprave, je moja misel, da je potrebna; vendar pa so vzroki, ki utegnejo ovirati njeno izvršitev, njeno trajnost. Nočem kritikovati malo primerne vladne politike na Češkem, osobito nasproti Mladočehom. Dovoljujem pa si označiti svoje stališče nasproti besedam g. poslanca za Rovdnico.

Poslanec dr. Gregr je skušal dokazati, kako škodljiva bi bila češka sprava koristim njegovega naroda. Pečal se je mnogo v govoru z državnim pravom; odgovor je že dobil, dostaviti hočem le še kratko opomnjo. Znana je beseda Mirabeau-a, ko so zasmehovali Robespiera, čegar poznejšo veljavo še nihče ni slutil. Rekel je o njem: „Ta mož veruje, kar govori.“ Naravnost priznam, da sem pazljivo poslušal g. dr. Gregra. Spoštujem njegovo nenavadno govorniško nadarjenost, toda nisem dobil prepričanja, da on tudi veruje to, kar je govoril o državnem pravu.

(Dalje prih.)

Govor poslanca dr. Ferjančiča

v državnem zboru dne 22. aprila t. l.

(Dalje).

Navel sem to, da označim moža, ki se je postavil na čelo društva „Dante Alighieri“. Ruggero Bonghi je označil smoter društva v tem smislu, da mu (društvu) pripada naloga, obvarovati propada one dežele, katere sme Italija zahtevati po narodnem pravu. Rekel je: „Dante je se svojo lučjo prepodil srednovečno temo. Dal Bog, da društvo, ki se je ustanovilo pod njega imenom vspeva v to ime, da ne potoneta italijanska kultura in italijanski jezik v ptujem nalive.“

Še jasnejše nam je smoter tega društva v društvenem organu povedal Giacomo Venezian, ko je govoreč o položaju Italijanov v raznih delih sveta — rekel (čita):

V Tridentu postavili so spomenik nekemu staronemškemu pesniku, ker nas hočejo izzivati. (Klici: Bolzan!) Ob mejah Beneških čuje se kričanje Srbov in Hrvatov, kateri nočejo dopustiti, da se postavi spomenik slavnemu Dalmatincu Nikolu Tomazeju“. Mimogrede bodi omenjeno, da to ni res. (Čita): „Slovenci pogledujejo poželjivo po Furlanskih planjavah in njih apostoli napovedujejo po propovednicah in po cestah vojsko italijanskim rojakom. Društvo „Dante Alighiere“ kliče Italijanom, da se postavijo v bran. Kdor ljubi domovino svojo, mora ž njimi. Italija mora pomagati Italijanom, borečim se za najsvetejša prava.“

Taki so torej nameni, tak je smoter tega društva. Ako pripomnim, da je društvo to stopilo na mesto „Odbora za Trst in Trident“, izvel sem — tako mislim — le posledico iz istin, po meni navedenih. Postavljenje spomenika v Tridentu ni torej družega, nego protiaustrijska demonstracija. (Ugovarjanje.) Uverjen sem, da je mnogo mest po Italiji, katera pogrešajo kinča Dantejevega spomenika in vendar so izbrali uprav Trident za to, da se najprvo tam postavi Danteju spomenik.

Nabira se po vsej Italiji in nabirajo tudi po avstrijskih mestih, kjer stanujejo Italijani. Trident je podaril 10.000 lir, ker menda nemajo v blagajni svoji avstrijskih goldinarjev (Poslanec dr. Lorenzoni: Še več!) in Tržaški listi nam uprav sedaj javljajo, s kakim entuzijazmom je Tržaški mestni zastop v sobotnej seji dovolil svoto 1000 gld. v ta namen, temu društvu in s takimi cilji.

Ker torej postavljenje Dantejevega spomenika ni družega, nego demonstracija proti Walterjevemu spomeniku, menim, da ni žalil duha velikega pesnika oni, ki je dal na pozive za nabiranje prilepiti listke, na katerih se je čitalo: Polenta no monumenta. (Poslanec dr. Lorenzoni: Bravo!)

Ako še nadalje navedem, da je nekov Bidischini podaril mestu Tržaškemu nekaj relikvij iz zapuščine Garibaldijeve — kakšne relikvije, se nam ne pove — in ako povem, da je nekov Rimski odbor zaključil, da se te stvari toliko časa ne izroče mestu Tržaškemu, dokler se Trst ne loči od Avstrije in se združi z Italijo — pojasnil sem — tako menim — na nekaterih izmed obilnih prikazni delovanje in spletke irredente, pojavljajoče se izven črnorumenih kolov.

(Dalje prihodnjič.)

Naši dopisi.

Dobrova. 12. maja. (Javna zahvala in drugo). Dobrotnik, kateri pa noče, da bi se ga javno imenovalo, naročil je naši šoli za celo tekoče leto „Vrteca“.

Slavni deželni odbor kranski poslal bil je meseca svečana več odtisov „Navodilo“, kar se je razdelilo bilo med ponavljavce tukajšnje šole, česar bili so zelo veseli.

sledek, ker vsaj deloma priznajo pravice Slovincem. (Dobro! na desnici.)

Opomniti moram, da je v Gorici med Italijani in Slovenci že več časa ista razmera.

(Dalje prib).

Govor poslanca dr. Ferjančiča

v državnem zboru dne 22. aprila t. l.

(Dalje).

In kako se javi iredenta v monarhiji samej? Kdor je le kedaj živel po italijanskih mestih, po mestih v Primorskeji, ta ima gotovo pojem o tem. To zasledujemo že od 1866. leta sem. Spominjam se, da so leta 1866 po nesreči pri Kraljevem Gradcu — ko so napotili obilo vojaštva od južne armade na severno bojišče in ko so se Italijani bližali Gorici — morali iztirati raznih oseb iz Gorice. Odstraniti so morali Favettije, Rismonde, in kakor se vsi zovejo, ker se je bilo bati, da ne bi ti elementi z Italijani skupno delovali, ako bi poslednji predrli do Gorice. Jezik iredente je petarda. To je sicer argument strahopetnežev, ali je glasen argument in v vednej porabi. (Prav dobro! na desni.) Tudi o tem ve vsakdo česa povedati, kdor je kedaj živel po italijanskih mestih. Še danes se živo spominjam nekega dogodka, katerega sem sam doživel. Bilo je ob nekei cesarskei slavnosti — in petarde so menda v prvi vrsti za to, da služijo kot demonstracijsko sredstvo osobito ob takih dnevih, ki so posvečeni spominu na monarha (poslanec Šuklje: Čujte, čujte!) — bilo je na večer leta 1866. Šel sem po Goriškem glavnem mestu mimo nekega poslopja, v katerem sta bila nastanjena nemško društvo in kavarna in kjer so se shajali elementi avstrijskega mišljenja.

V tem trenutku raspočila se je bomba v veži hiše. Mnogo ljudi je pridrlo skupaj. Zbrali smo se pred poslopjem okrožnega urada (Kreisamt), kjer je bival politiški načelnik. V istem trenutku počila je zopet druga bomba. Druzega dne bila je ob povodu cesarske slavnosti v velikei cerkvi slovesna služba božja. Četrte ure pred začetkom službe božje počila je v spovednici zopet bomba. Bomba ta brezdvombeno ni bila dobro tempirana, kajti nameravalo se je, da poče mej službo božjo. Neka ženska padla je v nezavest in so jo morali odnesti. Bombe pa mečejo leto za letom, navel sem samo jeden vzgled. In naj še omenim leta 1882, ko so določili Oberdanka, da z bombami izvede zlobni, peklenski naklep iredente? Ali zlodejci ostali so vsikdar nepoznani, izvzemši Oberdanka samega in nekega družega slučaja iz najnovejšega časa.

Ko se je Depretis nastanil v rumenei hiši, vzrastel je še bolj greben iredenti in oddahnila se je. Mož je bil navdahnjen se srdom do Slovanov in je bil toli zaslepljen, da je menil spreobrniti v Italijo škeleče elemente z dobrohotnostjo in dobrotami. Vspeh je bil dru-

gačen. Naseljevanje Italijanov v Trstu se je množilo, iredenta se je organizovala po okrožjih, po vzgledu telovadnih društev. Obravnava, vršivša se meseca februarja t. l. v Trstu proti metalcem petard, spričala nam je, da so našli spise z napisom: Circolo Garibaldi, sezione Pisino. To so vendar dokazi doslednje, razširjene organizacije.

Vrhu tega je Tržaško časnikaštvo okuženo z iredentiškim mišljenjem

Predsednik prekine govornika: Prosim Vas, gospod poslanec, opozorili so me, da se svojim govorom žalite Italijane. To ni parlamentarno in moram Vas grajati. Prosim Vas, da ne nadaljujete v tem smislu. (Poslanec dr. Ebenbach: To je le avstrijsko! — Klici na desni: To ni žaljenje Italijanov. On govori le proti Garibaldiju! — Poslanec Fliegl: Svoboda govora!)

Poslanec Ferjančič nadaljuje; Dozvolim si pojasniti gospodu predsedniku, da je predmet mojemu govoru iredenta in da ne menim za Avstrijo dobro in pošteno mislečih elementov. Mislim, da je v interesu države, da se vendar enkrat ta stvar na tem mestu primerno razjasni. (Posl. Ghon: Ves govor bil je žaljenje dobromislečih avstrijskih Italijanov. — Posl. Lorenzoni: Rekel je, da je Dantejev spomenik protiaavstrijska demonstracija!)

Predsednik: Govornik se je že moral posluževati žaljivih izrazov, ako se italijanski poslanci res čutijo žaljene.

Poslanec Ferjančič: Namen mi je dokazati, da je le v interesu države, ako obračamo pozornost svojo tem razmeram in jaz smatram za svojo dolžnost, da pokažem, kako podoba so zadobile te razmere, osobito v zadnjih letih, kar morem dokazati s samimi istinami.

Zadnji junaški čin iredente pod Depretisom bil je pretečenega leta vzprejem avstrijskih poslancev ob njih prihodu v Trst — vzprejem s petardami. (Prav res! na desni.)

Ali tudi te petarde bile so slabo prirejene, kakor ona v velikei cerkvi v Gorici. Tudi tem petardam bilo je namenjeno, da počijo, ko dojde posebni vlak v Trst. (Poslanec dr. Woldrich: To smo mi doživeli!) Veseli me, da imamo mej nami priče o tem dogodku.

To je bil sicer čin iredente, ali, kakor da je hotel oficijelni Trst popolniti impertinenco iredente, vravnali so vse tako, da se nam je videlo — gospodje mi bodo to pritrdili, — kakor bi bili v deželi sovražnika. (Prav dobro! na desni. — Italijanski poslanci ugovarjajo. — Poslanec Steinwender: Ne, bilo je tam prav prijetno. — Veselost). Vsaj tudi nismo pričakovali slavnosti, ker smo bili vabljeni od drage strani. Ali pričakovati smo smeli, da se nas bode vzprejelo uljudno in spodobno, kakor je to navada pri občevanju z ljudmi.

Opomnim samo, da je predsednik avstrijskega državnega zbora stanoval v 4. nadstropju. (Čujte, čujte! na desni.) Da so mu odkazali malo sobico in še v tej

ni sam stanoval. (Čujte! čujte! na desni.) Opomnim nadalje, da je moral deželni glavar Kranjski ob 10. uri zvečer z ženo in otrokom na ulici stati, ker so zanj določene prostore drugim oddali, in da ni vedel, kam bi položil trudno svojo glavo. (Čujte! čujte! na desni.)

Vsakdo iz med nas je doživel česa neprijetnega in je odšel iz Trsta zagrenjenimi čutstvi. To so resnice, katere nas silijo, da o njih mislimo, in katere so znak situacije v Trstu. Ali denimo, gospodje moji, da bi došlo v Trst 50 ali 20 poslancev italijanskega parlamenta, to bi videli, kakov sijaj bi gospoda kazali; (Živahno odobravanje na desni); to bi videli, kako bi jih častili in kako bi se trudili, da jim mudenje v Trstu napravijo prijetno! (Pritrjevanje na desni.)

Politika prejšnjega namestnika se je ponesrečila. Nezmisel te politike nas je tako daleč dovela, da so vsi slejevi, vse razmere v Trstu in po Primorskem razjedene po iredentizmu. Stanje je postalo neznosno in potreba premembe bila je nujna. Ta prememba se je izvršila. Oddahnili smo se, ko je prišla ta prememba; osobito se je oddahnil narod slovenski, ki je sosed italijanskemu, ko je padel mož, kateri je se železno roko potlačil vsak slovenski migljaj. (Poslanec Šuklje: Tako je!)

Gojili smo najboljšo nado, da se bodo stvari na boljše obrnile.

Celo „Reichswehr“, katero glasilo je gotovo v to poklicano in nesumno, (Prav res! na desni). izrekla se je, da ne kaže v Trstu še nadalje tirati italijanske politike in se opirajo na italijanski element. Za nemško politiko pa ni tal.

Nasvet tega lista je bil, opirati se na slovanski element, ki je že tako ali tako v večini. (Klici na levi: Aha!) Prosim, da mi ne posegate v besedo, „Reichswehr“ je izvestno nesumen vir! „Reichswehr“ se je sklicevala na Dalmacijo, na upravo Rodiča in na vspehe te uprave; pripomnila je, da je od Rodiča sem iredenta izbrisala Dalmacijo iz vrste onih dežel, katere bi še trebalo Italiji pridobiti. Toda niso hoteli slušati dobrega sveta, naj je že prišel od te ali one strani.

Izročili so potem vlado v Trstu možu, ki je tudi do tedaj že sovladal. Dvomimo, da bi imel ta mož, pred katerega očesi je iredenta vzrastla in se ojačila, — denimo, da ima res dobro voljo — dovelj sile in moči, pobijati iredento in jo iztrebiti.

Do tega je malo upanja, ako motrimo razmere, ki so nastale v Trstu in po Primorskem po rečenej osebnej premembi.

Bile so volitve v mestni svet, ki je zajedno deželni zbor. Pričakovali so od teh volitev, da se bodo nove razmere pokazale v luči, Avstriji prijaznejše. In kaj so dosegli? Mesto štirih ekstremnih mož volili so v mestni zastop, oziroma deželni zbor, štiri zmernejše. Meji drugimi je padel dr. Piccoli, kateri je igral, kakor se spominjate, posebno protiavstrijsko ulogo v zadevi konsula Durando. Tako so sestavili deželni zbor in mestni svet in volili so starega župana.

Ali ta je takoj začetkoma v prvem svojem nagovoru zavzel tako stališče, katero nikakor ni bilo po tem, da bi v Slovencih vzbudilo zaupanje, bodisi do mestnega zastopa, ali pa do vlade.

(Dalje prihodnjič.)

Naši dopisi.

Iz Ljubljane. — Državni zbor je sklenjen in domu so se vrnili poslanci ž njimi tudi poslanci slovenski. Kaj je dosegla državnozborna desnica, kaj izrekoma slovenski poslanci v tem zasedanju? Na prvo vprašanje odgovoriti je lahko na kratko: Večina državnega zbora vrača se domu tesno združena in edina. Položaj, ki je bil začetkom zasedanja negotov in gugav, postal je sedaj jasen in stanoviten in v to pomagala je najpred sedaj srečno dognana razprava o gališkem zemljiškem dolgu. Krhanje nemških konservativcev se je nehalo, zveza poljske delegacije, ki se je konservativnem elementom zelo približala, postala je z levičarji nemogoča, in tako je večina, kakoršna je do sedaj bila, zagotovljena. Slovenski poslanci pa so prinesli saboj zavest, da so enako glede duševnih, kakor gmotnih zadev v polni meri storili svojo dolžnost. Zaupni razgovori, katere so imeli z vlado in pa javni govori v budgetni razpravi, pričajo to. Pričakujemo sedaj še dejanskih činov. V gmotnem oziru morejo se kranjski poslanci penašati z dolensko železnico vsi skupaj z drugimi manjšimi vspehi. Zakona glede osuševanja ljubljanskega močvirja, vključno nepretrganemu pritiskanju, do sedaj ni bilo mogoče dognati, osebne premembe v ministerstvu so to pouzročile, nekoliko tudi eden po vsem neosnovan ugovor spod ljubljanskega mesta, toda za gotovo je pričakovati, da se to zakasnenje popravi letos na jesen.

— Sestra naše cesarice, dedna vojvodica Helena Thurn in Taxis, umrla je minuli teden vsled operacije v Regensburgu. Vsled te smrti zaukazano je od 20. maja do 2. junija veliko, dalje pa do 30. junija malo dvorno žalovanje.

— Ljubljanski vodovod je že nekaj dni poln pritrombane vode, ki se že rablja za škropljenje ulic; vode je po vsih ceveh dosti, nikjer se še ni pokazalo napak in povsod je vode desti, pričakuje se da bode do 29. junija dan otvorjenja voda tudi pitna, čista.

— Zgodovina Cerkljanske fare, spisal Ivan Lavrenčič „založil Anton Golobič“, imenuje se ravno kar na svetlo prišla 158 strani obsegajoča lična knjiga, s krasno podobo sedanje farne cerkve Cerkljanske. Pisatelj sam s svojo znano spretnostjo nam je porok za mičnost in temeljitost spisa. Knjiga stane mehko vezana po 90 kr., trdo vezana pa po 1 gld. in se dobiva pri založnikih in v katoliški tiskarni. Vsak rodoljub naj si omisli zanimivo to knjigo!

poslancev izvoljen. (Čujte! Čujte! na desnici.) Pri glasovanju je vstala slovanska manjšina in italijanski poročevalec, italijanska večina pa je obsedela. Predsednik je naznanil: Volitev ni potrjena. Na galeriji je bilo veselje in glasno so kričali: Fuori Mandič! Predsednik je pozval poslanca, kateremu je bil mandat popolnoma postavno izročen, naj zapusti dvorano. (Čujte! Čujte! na desnici.)

Gospoda, ne bodem dodajal komentarja. Le nekaj omenim. Pred leti je v visoki zbornici stavil predlog mož, česar delovanje moremo opazovati in ki tudi pri slovenskem narodu vživa zaupanje, namreč g. poslanec Coronini, naj bi se napravilo volitveno sodišče. Ta predlog je podpisal tudi poslanec, ki je sedaj deželni poslanec v Istri in se je vdeležil onega nezaslišanega dogodka v deželnem zboru. (Čujte!) Torej sodite sami!

Navedel sem ta dogodek le iz tega vzroka, ker je vlada nasproti nemškim zahtevam tako občutljiva, tega javnega zatiranja slovanskega življa v Istri pa ne vidi; vprašam torej: ali je popolnoma slepa in ne bode li uvidela, katera je jedino prava politika Avstrije na Primorskem?

Pred leti smo večkrat opozarjali na nevarne razmere, ki se tam razvijajo, na rastoče iredentovsko gibanje; pa očitati so nam, da obrekujemo. Minulo leto je bilo več gospodov na Primorskem, in gotovo se je ta ali oni osebno prepričal, da ne raste avstrijsko čustvo v nekaterih višjih krogih in da se iredenta širi v toliki meri, da moramo le zelo obžalovati. (Res je! na desnici.)

(Dalje prihodnjič.)

Govor poslanca dr. Ferjančiča

v državnem zboru dne 22. aprila t. l.

(Dalje).

Spomnil se je v svojem nagovoru tudi slovenskega elementa v Trstu, kar se dosedaj ni dogajalo. In zakaj je tako storil? Samo zato, da bi Slovincem pokazal, kdo je gospodar. Po nekaterih, sicer prijaznih besedah rekel je: „ako bi pa nastopili predrzni agitatorji, kateri bi hoteli rušiti mir mej prebivalci mesta in onimi okolice, kateri bi zahtevali prenapete in absurdne stvari, (Posl. Steinwender: No, kaj hočete?) kateri bi sejali razpor mej ljudstvom, potem gospoda moja, zgrabimo za ščit jedinstvi, da visoko držimo našo latinsko kulturo, jasno to hčerko preteklih stoletij. (Posl. baron Hackelberg: Bravo!)

No, kakšne pa so te prenapete, te predrzne zahteve Slovencev? Slovenci zahtevajo, da bi magistrat, ki je vendar politiška oblast, vsprejemal in reševal slovenske uloge; Slovenci zahtevajo, da bi smeli svojim zaslužnim možem postavljati nagrobne spomenike s slovenskimi napismi (Klici na desni: Kar se jim zabranjuje!); Slovenci zahtevajo podpor za verske namene, o katerih se

pač reči sme, da bi služili le Slovincem, kajti Italijani itak ne obiskujejo cerkva (posmeh na levi); oni zahtevajo slednjič, da dobe 2000 v Trstu živečih slovenskih otrok jedno slovensko šolo. (Posl. Šuklje: Jedno šolo za 2000 otrok!)

To so tiste prenapete in absurdne stvari, katere zahtevajo Slovenci; in tisti predrzni agitatorji so pa taki-le, kakor videte tukaj-le jednega mej nami v osebi poslanca N a b e r g o j a. (Posl. Šuklje: da, tako-le izgledajo!)

Da tak nagovor ne more vzbuditi zaupanja domestnega zastopa, je jasno.

Toda mestni zastop vpri se je tudi vladi, ker je ta-le, boječa se demonstracij, prepovedala prepeljavo ostankov umrlega italijanskega pesnika, kateri je poznal Trst le kot neodrešeno mesto; s temi ostanki imeli so priti tudi rečene Garibaldijeve relikvije.

In kako stališče je zavzela osrednja vlada ob tem vprašanju? Mi vemo dobro, da si vlada ne more vsvariti lokalnih faktorjev, kakor bi hotela; ali toliko bi že smeli zahtevati, da bi šla vsaj pri onih naredbah, katere more urediti po lastnej volji, slovenskemu, po lokalnih faktorjih tlačenemu elementu na roko in da ne bi dopustila, da ta element ovirajo v njega razvitju. Toda osrednja vlada ne ugodí prošnji 1400 očetov za jedno slovensko šolo s praznim izgovorom, češ, da je rečeno, od 1400 očetov podpisano prošnjo vzelo v roko in jo napotilo do raznih istanc neko društvo, katero formalno ni bilo v to opravičeno.

Toda jaz mislim, da bi bila dolžnost vlade, ko je zvedela o tej potrebi, zahtevati od mestnega zastopa, da otvori jedno slovensko šolo.

Osrednja vlada osnovala je Italijanom v Trstu državno obrtno šolo z izključljivo italijanskim poučnim jezikom, dočim je našo prošnjo, da bi se na tej obrtni šoli osnovali tudi slovenski oddelki, odbila. Mi moramo torej dopustiti, da se italijančijo naši dečki, ali pa se morajo odpovedati obiskovanju šol.

Osrednja vlada namerava tudi v Trstu osnovati izključljivo italijansko učiteljsko pripravnico. Pravim, da namerava, ker budgetni odsek, ne poznajoč obstoja in razširjenja iredente, zahteva, da glasujemo in da tako rekoč pozovemo vlado, da v Trstu osnuje rečeno učiteljsko pripravnico. Jaz menim, da bi bila taka pripravnica v Trstu odveč, kajti potrebnih učiteljskih moči morejo si pridobivati od italijanskega oddelka učiteljske pripravnice v Kopru in od italijanskega oddelka ženskega učiteljišča v Gorici.

Ako ustanove v Trstu učiteljišče, obiskovano bode gotovo prav obilo; vzgojilo se bode toliko učiteljskega materiala, da ga ne bode moči v Trstu namestiti. To obje namesili bi po vsem Primorskem, in če ne to, gotovo pa po Tržaški okolici, in kakor stvari stoje, bi se po tih, slovenščine nezmognih učiteljih gotovo ne širil avstrijski duh po šolah okolice.

Stvar sega pa še dalje. Govori se celo o italijanskem vseučilišču; Tržaški listi vedo tudi povedati, da je gospod minister Tržaškim poslancem v tem pogledu upanje dal. (Čujte! čujte! na desni). Ako pa osrednja vlada po snovanju izključljivo italijanskih zavodov za to skrbi, da se pretrže vsaka duševna zveza italijanskega prebivalstva z notranjem Avstrije; ako vlada italijansko mladino tako rekoč omejuje na italijanski pouk in na italijansko mišljenje in čustvovanje, potem pa dela ne vede onim na roko, kateri trdi, da stvari gredo tako pot, da morajo kmalu dozoreti in da bode dežela ta Italiji pripadla kot zdel sad. Glede namerovanega vseučilišča, katero pa je nepotrebno, ker imajo Italijani na vseučilišču v Inomostu svoj italijanski oddelek, bodi mi dovoljeno navesti karakterističen glas, namreč glas profesorja Tullio Martello. Besede te je izustil v svojem nasprotnem govoru v Bolonji. Govoril je o važnosti vseučilišč. (Čita.) „Tudi Avstrija pripoznava vseučiliščem toliko važnosti, da nikakor ni hotela vstanoviti v Trstu vseučilišča, dasi so jo v to silili Gorica, Istra in Trident. Avstrija ve dobro, da ne bi z ničemur tako pospeševala izgube svojih italijanskih provincij, nego z ustanovljenjem zavodov za višje izobraževanje.“ Ako že italijanski vseučiliški profesor goji take nazore, potem pa res ne morem razumeti, da se avstrijska naučna uprava ne spodtika ob ustanovljenjem vseučilišča v Trstu.

Naslikal sem Vam kolikor moči na kratko razmere, kakor so se razvile na Primorskem; menim, da sem vzbudil v Vas prepričanje, da se v Italijo težeči elementi ne dajo pridobiti z dobrohotnostjo, in da te elemente mora poprijeti močna roka. Skliceval sem se na nek vojašk strokoven list, povdarjal sem, da ako hočejo, da se razmere po Primorskem razvijejo v mirnejšem smislu, ni treba drugčega, nego izpolniti pogoje razvitku slovanskega prebivalstva ob Adriji, katero ne išče in ne more drugje iskati svoje rešitve, nego v Avstriji; zakličem torej vladi: Slovani so poklicani branitelji Adrijskega obrežja, katero je Avstriji življenja pogoj proti italijanskej poželjivosti. V interesu države je, da se razvitje Slovanov ne le ne ovira, ampak da se kolikor mogoče pospešuje. (Pohvala na desni. — Govorniku častitajo njega somišljeniki.)

Naši dopisi.

Iz Ljubljane. — Kmetijska in gozdarska razstava na Dunaji, katera se je otvorila po cesarji osebno dne 14. maja, se je izredno dobro posrečila. Hvalevredno je že to, da je v nji vdeležena cela država. V rotundi sami zavzema Ogorski oddelek skoraj četrtna prostora, vrh tega pa tudi še zunaj rotunde več paviljonov, zastopana je tudi Bosna in Hercegovina, izrekoma lepo v oddelku za hišno obrt. Pod vodstvom c. kr. kmetijske družbe kranjske, prirejena je tudi v posebnem pavilonu

razstava izdelkov in pridelkov z dežele kranjske. Na sredi tega pavilona razpostavljena so različna vina, model logaške ljudske šole z vrtom; na zadnji steni zloženi so obrazci različnega poljskega orodja in pa zbirka poljskih pridelkov kranjskih, na desni je leseno blago firme M. Pa kič-eve in pa gosp. Janeza Kosler-ja iz njegove lesne tovarne v Karlovcu poleg Velikih Lašič, na levi pa sledi mala zbirka čebelarskih priprav, dalje lepo zbrane parkete gosp. Fr. Kotnik-a z Vrda, potem pa prav dobro vrejena razstava bohinjских sirarskih zadrug, in konečno zbirko domačih opank in slamnikov. Cesar, ki je na dan otvorjenja imel naravno nalogo ozirati se pred vsem na razstave unajnih držav, je takoj pri drugem obiskanju razstave minulo soboto, obiskal tudi kranjski pavilon, se je živahno zanimal za razstavljene predmete ter se po 3½ urnem ogledovanju različnih predmetov in oddelkov po izrečeni veliki zadovoljnosti med živahnimi živijoklici zapustil razstavo. Med drugimi oddelki obiskal je cesar ta dan tudi tržaško razstavo morskih rib, v kateri ga je spremljal predsednik c. kr. mornarskega oblastva baron Albert.

— Mestni odbor ljubljanski zboroval je sinoči glede daljne podpore 7½ tisoč goldinarjev za novo gledališko stavišče. Pri tej priliki pokazal se je mestni zastop pač v vsi svoji razpadenosti. Naravno je pač, ako si en del zastopnikov mestnih želi gledališče tukaj, drugi del pa drugodi. Ako pa se ne more najti večina za to, da se mestu reši za večji trošek 7500 gld. skoraj edini trg cesar Jožefov, ako se dalje sploh sklepa tako, kakor da bi narod in v prvi vrsti mesto ljubljansko moglo vspešno napredovati brez gledališča, potem se nam pač dozdeva, da pri večini mestnega odbora, kakoršen se je pokazala včeraj, veje pritlična sapa, katera ne bode na kviško pustila razvoja slovenskega središča.

— Binkoštni prazniki. V soboto pred Binkosti videti je bilo mnogo popotnikov vsih vrst; prvi prihajali so v sila obilnem številu z gorenjskih Božjih potov, deloma vračajoči se proti domu, deloma pa obiskajoči še druge Božja pota. Druge vrste popotniki prihajajo o teh praznikih redoma z severa, da si ogledavajo zanimivosti naše dežele, v prvi vrsti Postojnsko jamo in potem še daljne južne kraje na morji, Trst, Reko ali celo Benetke.

— Iz Gorice se nam poroča, da so včeraj tam s Soče vjeli truplo utopljenega profesorja Pichler-ja. Vse kar se zanesljivega pozvedava o uzrokih njegove smrti priča, da je pravi uzrok edino le njegova bolezen v glavi.

— Birmancev v Ljubljani. Minule binkoštni praznike birmalo se je v ljubljanski stolnici 1144.

— Dežmanov kip, ki se je prav dobro izdelal po dunajskem mojstru Tilnerju na stroške kranjske hranilnice, bil je minulo soboto v vstopni sobi deželnega muzeja razkrit in izročen v last dežele kranjske.